

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

ВПЛИВ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЖИТТЄВИХ ЯВИЩ У ДИТИНСТВІ НА ВИНИКНЕННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДОРΟΣЛИХ	
Савіцька Ю.О., Мітіна С.В.	59
ЕТІОПАТОГЕНЕЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВ АЛЕКСИТИМІЇ. ДЕПРЕСИВНОСТІ ТА ТЕМПЕРАМЕНТУ	
Скідан О.В., Савенкова І.І.	62
ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕННЯ ХАРЧОВОГО ІНСТИНКТУ	
Славіогло І.А., Савенкова І.І.	65
СОЦІАЛЬНИЙ ЗМІСТ ВИКЛАДАННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	
Спиця Н.В.	68
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМИ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ	
Баранова В.І., Таран О.П.	71
ДЕТЕРМІНАНТИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВІКУ І УМОВ ЖИТТЯ	
Калініна А.О. Головська І.Г.	73
КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	
Зуєв О.В., Поспелова І.Д.	77
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ВИБОРУ КОПІНГ- СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Зуєва С.Ф., Поспелова І.Д.	81
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ	
Писар О.М., Сизоненко О.В.	84
ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ОСОБИСТІСНОЇ ТА СИТУАТИВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ПАЦІЄНТОК ІЗ ДОНОШЕНОЮ ВАГІТНІСТЮ НАПЕРЕДОДНІ ПОЛОГІВ	
Побережник Т. О., Венгер Г.С.	87
ПСИХОСИМПТОМАТИКА ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ ВНАСЛІДОК УШКОДЖЕННЯ АБО ДИСФУНКЦІЇ ГОЛОВНОГО МОЗКУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	
Фугалевич Д.О., Мельничук І. В.	90
ПРОГНОСТИЧНА РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АДАПТИВНОСТІ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ	
Березюк П.Б., Головська І.Г.	94
ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРАКТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ФАХІВЦЯ	
Бекчив М. П.	99
ПСИХОСИМПТОМАТИКА НЕВРОТИЧНИХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТРЕСОМ, ТА СОМАТОФОРМНИХ РОЗЛАДІВ	
Коренькова О.А.	100

4. Савенкова І. І. Хронопсихологічне прогнозування психосоматичного стану осіб із особливими потребами: Монографія / Ірина Іванівна Савенкова. Київ: ун-т ім. Б.Грінченка, 2018. 320 с.
5. Томчук С. М. Індивідуально-психологічні передумови розвитку негативних психічних станів у дітей молодшого шкільного віку. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник статей. 2015. № 12(14). С. 273-280.
6. Цуканов Б. И. Время в психике человека: Монография. Одесса: Астропринт, 2000. 220 с.
7. Costache M. E., Frick A., Månsson K., Engman J., Faria V., Hjorth O., et al. Higher- and lower-order personality traits and cluster subtypes in social anxiety disorder. 2020. PLoS ONE 15(4): e0232187. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232187>
8. ВООЗ підрахували, скільки українців мають ризик психічних розладів. *Слово і діло*. 2024. 12 вересня. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/09/12/novyna/suspilstvo/vooz-pidraxuvaly-skilky-ukrayincziv-mayut-ryzyk-psyxichnyx-rozladiv>

ВПЛИВ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЖИТТЄВИХ ЯВИЩ У ДИТИНСТВІ НА ВИНИКНЕННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДОРΟΣЛИХ

Савіцька Ю.О., Мітіна С.В.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

У даній статті проаналізовано зв'язок між негативними подіями, пережитими у дитячому віці (Adverse Childhood Experiences — ACEs), та розвитком різноманітних психічних порушень у дорослому періоді життя. Особлива увага приділяється біопсихосоціальному впливу дитячих травм, а також можливим заходам профілактики й психокорекції. Представлено сучасні наукові погляди на механізми формування стійких психопатологічних змін, а також на роль психологічних служб у попередженні деструктивних наслідків впливу психотравмуючого досвіду на особистісний розвиток.

Досвід дитинства є визначальним для формування особистості та психічного здоров'я індивіда. В останні роки все більше дослідників звертають увагу на феномен несприятливих дитячих подій (ACEs), що включає різні форми насильства, нехтування базовими потребами та дисфункцію родинного середовища. Саме ці фактори розглядаються як потенційно шкідливі для розвитку нервової системи, формування емоційної стабільності та стресостійкості особистості. Актуальність вивчення цього питання підсилюється сучасними викликами: війнами, кризами, зростанням кількості дітей із порушеннями поведінки й тривожністю. Проблема подолання несприятливого досвіду, пережитого у дитячому віці, є надзвичайно важливою і для українського суспільства. Соціальні потрясіння останніх років, зокрема повномасштабна війна, значно вплинули на психологічний стан населення, а діти, як найбільш вразлива демографічна група, зазнали глибоких емоційних та психосоціальних втрат. Психологічна травма, отримана в ранньому віці, має деструктивний характер, оскільки порушує сформоване уявлення дитини про навколишній світ, спотворює її ціннісні орієнтири та життєві ідеали.

Наслідком особистісної дитячої травми є зміщення звичного світоглядного фокусу: знижується довіра до оточення, деформується система міжособистісних взаємодій, порушується базове відчуття безпеки, втрачається віра в стабільне

майбутнє та позитивне самосприйняття. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, майже кожна четверта дитина у світі зазнає певного виду травмувального досвіду в ранньому дитинстві. До таких подій належать фізичне та емоційне насильство, нехтування базовими потребами, емоційна жорстокість, втрата близьких осіб, вплив збройних конфліктів, а також інші несприятливі життєві обставини.[8]

Тема «Вплив несприятливих явищ у дитинстві на виникнення психічних розладів у дорослих» є надзвичайно важливою для низки наукових дисциплін — зокрема, вікової психології, психотерапії, педагогіки та соціальної роботи. Її поглиблене вивчення має потенціал не лише для зростання ефективності психотерапевтичної допомоги, а й для формування національних стратегій психічного здоров'я, орієнтованих на підтримку постраждалих осіб. Усвідомлення впливу дитячої травми на подальший життєвий шлях є важливим етапом у процесі зцілення, інтеграції травматичного досвіду та формування психологічної стійкості як у дітей, так і в дорослих.

Мета нашої статті полягає у з'ясуванні нейропсихологічних механізмів впливу ACEs, виявлення їхніх наслідків на психоемоційний стан особистості, а також аналіз можливостей профілактики й терапевтичної інтервенції.

Об'єкт дослідження: психічні розлади у дорослих.

Предмет дослідження: вплив несприятливих явищ у дитинстві на виникнення психічних розладів у дорослих.

Згідно Всесвітньої організації охорони здоров'я, до найпоширеніших типів ACEs належать:

- систематичне фізичне, психологічне або сексуальне насильство;
- тривале ігнорування емоційних або фізичних потреб дитини;
- дисфункціональні родинні умови — залежності, психічні розлади у батьків, насильство між батьками;
- втрата одного з батьків, розлучення або тривала відсутність батьків;
- життя в умовах воєнного конфлікту, бідності, соціальної нестабільності.[8]

Узагальнюючи наукову літературу, слід зазначити, що більшість досліджень вказує на те, що чим більша кількість травматичних чинників пережита у дитинстві, тим вищим є ризик розвитку серйозних ментальних розладів у дорослому житті [1,2,4,5]. В ході цих досліджень, науковцями було виявлено, що найпоширенішими типами несприятливого досвіду дитинства (ACEs) у сучасному суспільстві є: фізичне насильство, розлучення батьків, проживання з людиною, яка має проблеми з алкоголем та емоційне насильство. Отримані дані підкреслюють суттєвий зв'язок між ACEs та різними показниками психічного здоров'я.

Аналіз наукової літератури з психіатрії та нейрофізіології [6, 7, 8], зазначає, що стрес, пережитий у ранньому віці, здатен чинити значний вплив на нейрофізіологічні процеси. Зокрема:

- гіперактивація гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової осі сприяє хронічній секреції кортизолу;
- надмірна чутливість мигдалини викликає підвищене відчуття загрози;
- зміни в структурі гіпокампа негативно впливають на навчання та обробку нової інформації;
- виникають епігенетичні модифікації, які ускладнюють адаптацію до стресу [6].

Сучасні наукові дослідження С.А. Васильєвої, Т.М. Клименко, О.В. Макаренко доводять, що наявність ACEs значно підвищує вірогідність виникнення таких психічних розладів: клінічна депресія, генералізовані тривожні стани; посттравматичний стресовий розлад; порушення особистісного функціонування (прикордонні, дисоціативні стани); розлади поведінки, різні види залежностей, труднощі у побудові стосунків. [3,5]

Окрім суто психічного здоров'я, дитячі травми можуть знижувати рівень соціальної адаптованості, ускладнювати побудову стабільного життя, спричиняти труднощі в працевлаштуванні, а також провокувати соматичні захворювання — серцево-судинні, аутоімунні, ендокринні порушення.

Слід зазначити важливе питання стосовно профілактики та психосоціальних інтервенцій психотравмуючого досвіду дитинства. Проаналізувавши сучасну наукову літературу для ефективного реагування на наслідки ACEs важливими є: впровадження скринінгових анкет в освітніх і медичних закладах; психотерапевтичні практики, зокрема когнітивно-поведінкова терапія (CBT), десенсибілізація за допомогою рухів очей (EMDR); підтримка батьків, освітні програми для родин, залучення фахівців мультидисциплінарних команд; активна участь шкільних психологів, соціальних працівників і сімейних лікарів. [2, 3, 6, 7]

Узагальнюючі дані представлені в цій статті, можна підкреслити наступне: існує прямий стійкий зв'язок між кількістю пережитих дитячих травм та ймовірністю розвитку депресії, тривожних розладів, ПТСР, залежностей та широкого спектру інших психічних розладів у дорослому віці. Нейробіологічні зміни охоплюють гіперактивність НРА-осі, дисфункцію мигдалини, гіпокампа та епігенетичні порушення. Соціальна дезадаптація, зниження когнітивної продуктивності та схильність до соматичних захворювань також є типовими наслідками. У статті підкреслено важливість впровадження систем ранньої діагностики, психоосвіти для батьків та мультидисциплінарної допомоги дітям, комплексної підтримки та міжвідомчої співпраці для зменшення шкоди, спричиненої дитячими травмами.

Література:

1. Anda R. F., Felitti V. J., Bremner J. D., et al. The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood // *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*. — 2006. — Vol. 256, No. 3. — P. 174–186.
2. Васильєва С. А., Клименко Т. М. Досвід дитинства як чинник формування психологічної стійкості в дорослому віці // *Психологія і суспільство*. — 2020. — № 2. — С. 35–44.
3. Felitti V. J., Anda R. F., Nordenberg D., et al. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults // *American Journal of Preventive Medicine*. — 1998. — Vol. 14, No. 4. — P. 245–258.
4. Макаренко О. В. Травматичний досвід дитинства як чинник психосоціального функціонування особистості // *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. — 2021. — № 3. — С. 123–129.
5. McCrory E., De Brito S. A., Viding E. The impact of childhood maltreatment: A review of neurobiological and genetic factors // *Frontiers in Psychiatry*. — 2011. — Vol. 2. — Article 48. DOI: 10.3389/fpsy.2011.00048.
6. National Child Traumatic Stress Network. Understanding child trauma and resilience. — 2020. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nctsn.org>

7. World Health Organization. Adverse childhood experiences international questionnaire (ACE-IQ). — Geneva: WHO, 2018. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.who.int/publications/i/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire>

Етіопатогенез взаємозв'язку виникнення та розвитку конструктів алекситимії, депресивності та темпераменту

Скідан О.В., Савенкова І.І.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Проблема вивчення етіопатогенезу взаємозв'язку виникнення та розвитку алекситимії, депресивності та темпераменту набуває дедалі більшої актуальності у контексті зростання кількості психоемоційних розладів. Алекситимія, як порушення емоційної сфери, що проявляється в труднощах розпізнавання та вираження власних емоцій, часто виступає не лише симптомом, а й предиктором депресивних станів [1]. У свою чергу, темперамент — як біологічна основа особистості — впливає на емоційну реактивність та стійкість до стресових чинників, що може опосередковувати розвиток як алекситимії, так і депресивних тенденцій [2].

Крім того, вивчення етіопатогенезу взаємозв'язку алекситимії, депресивності та темпераменту має вагоме значення для розробки ефективних психокорекційних програм. Раннє виявлення алекситимічних тенденцій у поєднанні з певними типами темпераменту дозволяє запобігти розвитку афективних розладів, що особливо важливо в умовах високого рівня стресу, зокрема в кризових та посттравматичних ситуаціях [3]. Особистості з високим рівнем алекситимії часто не усвідомлюють власний емоційний стан, що ускладнює звернення за допомогою, а відтак сприяє затяжному перебігу депресивних розладів [4].

Науковий інтерес також викликає нейропсихологічне підґрунтя цих конструкцій: дослідження свідчать про участь префронтальної кори, лімбічної системи та взаємодії нейромедіаторів у формуванні емоційної дисрегуляції [5]. У цьому контексті доцільно інтегрувати психофізіологічні, когнітивно-поведінкові та екзистенційні підходи до вивчення даної проблематики, що дозволить сформулювати більш повне уявлення про внутрішні закономірності психічної дисфункції [6]. Врахування цих взаємозв'язків має принципове значення не лише для психологічної практики, а й для підготовки фахівців у галузі клінічної психології та психотерапії [7].

Дослідження взаємозв'язків між цими трьома конструктами дозволяє краще зрозуміти механізми формування психоемоційної дисрегуляції, а також виявити вразливі групи особистостей, які потребують психологічної допомоги. Зокрема, поєднання певного типу темпераменту (наприклад, меланхолійного або холеричного) із високими показниками алекситимії може виступати предиктором хронічної депресії або тривожних розладів [8]. Такий комплексний